

Inicijativa za socijalno uključivanje starijih osoba

Bilten br. 2;
30. Septembar 2016

Dobrodošli u drugi broj biltena koji prati razvoj regionalnog projekta posvećenog socijalnoj inkluziji starijih osoba, koji finasira Evropska unija, Austrijska agencija za razvoj i Austrijski Crveni krst. I u ovom broju predstavimo aktivnosti projekta Inicijativa za socijalno uključivanje starijih osoba, ali se takođe bavimo različitim temama: prednosti i mane mreža, aktivnosti mreža organizacija civilnog društva na zapadnom Balkanu, Austrijski Crveni krst i aktivnosti usmerene na starije u vanrednim situacijama, u susret prvom oktobru, Međunarodnom danu starijih osoba, gostujuća kolumna koju piše Jemma Stovell iz organizacije HelpAge International na temu ejdžizma.

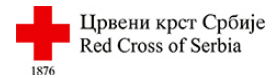
Starenje stanovništva je globalni trend koji zahteva urgentnu akciju. Statistički podaci pokazuju da je 2000. godine broj starijih od 65 godina premašio broj dece do 5 godina, a prognoza je da će do 2050. godine u populaciji biti više starijih od 65 nego dece do 15 godina starosti. Shodno tome, sve zemlje sveta moraće da prilagode svoje ekonomije, zdravstvene, socijalne i kulturne usluge potrebama starijih osoba, kako bi im se obezbedile kvalitetna nega, siguran prihod, pristup dobrima, fleksibilnije zapošljavanje, a posebno značajna stavka će biti veća inkluzija i uključivanje starijih u sve sfere društva, kao i uključivanje starenja u sve javne politike.

Imajući u vidu svest o težini problema koji pogađaju starije osobe, stepen ranjivosti ove grupacije, i nezainteresovanost donatora i medija za ovu dobnu grupu, organizacije civilnog sektora iz pet država na Zapadnom Balkanu odlučile su da se umreže i prošire delukrug rada na zagovaranje za prava starijih kod relevantnih institucija, vlasti i medija, na zajedničko rešavanje identifikovanih problema kroz koordinisane akcije u okviru projekta–TASIOP (Inicijativa za socijalno uključivanje

starijih osoba). Ali ono što je najvažnije u ovom projektu je motivisanje samih starijih da budu aktivni članovi društva i preuzmu inicijativu i odgovornost za rešavanje problema u društvu.

Zahvaljujući podršci Evropske Unije kroz njen IPA fond, podršci Austrijskog Crvenog krsta i Austrijske Agencije za Razvoj uspostavljene su ili su već postojeće neformalne mreže ojačane u pet država na Zapadnom Balkanu koje će u narednom period raditi na jačanju kapaciteta koji treba da omogući veću socijalnu inkluziju starijih osoba. Iako imaju isti cilj ove mreže imaju različite istorije, iskustvo i broj članica. U Albaniji mreža MOSHA postoji već desetak godina a njom koordinira Albanska Asocijacija Gerontologa i Gerijatara. U Bosni i Hercegovini mreža Za Dostojanstveno starenje kojom koordinira NVO Osmjeh iz Gračanice postoji duže od deset godina. U Srbiji mreža HumanaS kojim koordinira Crveni krst Srbije postoji od 2004. godine. Preostale dve mreže nastale u okviru projekta TASIOP: u Makedoniji mreža pod nazivom Inkluzivam, a u Crnoj Gori Dignitas.

Dugogodišnje postojanje neformalnih (volonterskih) mreža u tri zemlje pokazuje da one imaju puno dobrih strana. To je pre svega brojnost: veći broj organizacija udruženih oko istog cilja ima veću zagovaračku snagu, zadaci mogu da se podele, pa da različite organizacije preuzmu vodeću ulogu za temu za koju imaju ekspertizu. Ovakva podela posla, smanjuje i mogućnost dupliranja posla i dovodi do bržeg odgovora na probleme ciljne grupe. Takođe u okviru mreže olakšano je prenošenje znanja i veština. Mreže omogućavaju da javni dijalog dođe do šire društvene zajednice i različitih društvenih grupa. U našem slučaju, to što su mreže neformalne znači da nema troškova koordiniranja i da mogu biti mnogo pokretljivije, ali one svakako imaju strukturu. Za mreže nastale u ovih pet zemalja važno je prisustvo na svim nivoima (lokalni, nacionalni, regionalni pa čak i globalni nivo). Ovo omogućava da sa jedne strane vrednosti i rezultati globalnih akcija dobiju vrednost na lokalnom nivou i da se sa druge strane glas starijih na lokalnom nivou čuje.

Međutim ove mreže mogu da imaju i svoje nedostatke kojih moramo biti svesni, a koje su mreže u Srbiji, Bosni i Hercegovini i Albaniji uspele da umanje i da potraju sve ove godine. Jedan nedostatak je nedostatak finansijskih sredstava pojedinačnih organizacija za tu konkretnu temu a što onda negativno utiče ne njihov kapacitet da se na nju fokusiraju. Naravno moramo biti svesni da mreže imaju svoje rizike, može doći do pada motivacije članica, do zasićenja, može doći i do toga da organizacije u stalnoj borbi za finansiranjem ne mogu da se posvete dovoljno ciljevima mreže. Strah od gubitka identiteta je još jedna pretnja.

Dugogodišnje postojanje mreža u Albaniji, Bosni i Hercegovini i Srbiji pokazuje da se mogu prevazići problemi i da je poboljšanje kvaliteta života starijih najvažniji pokretač i najvažniji kohezivni faktor njihovog postojanja.

Najvažniji događaji u drugom tromesečju

Najvažniji događaji tokom ovog perioda bili su situaciona analiza i strateško planiranje za svaku od nacionalnih mreža.

Situacione analize predstavljaju preglede nacionalnih konteksta, pravnog okvira značajnog za temu, kao i pregled javnih politika koje su u pripremi u okviru procesa uključivanja u Evropsku uniju, a sa fokusom na starenje, starije i njihovu socijalnu inkluziju. Izveštaji situacionih analiza identifikuju ključne nedostatke u postojećim javnim politikama i daju preporuke za dolazeći period. Drugi cilj situacionih analiza bio je da se proceni kapacitet civilnog društva u svakoj od država u projektu – pre svega kapacitet organizacija za izvođenje uspešnih kampanja javnog zagovaranja, pa su izveštaji dali i preporuke za izgradnju kapaciteta neophodnih da se ovaj potencijal uveća.

Radionice strateškog planiranja organizovane su u svakoj od zemalja u projektu. Ovo je bila mogućnost za već postojeće mreže da se osvrnu na svoja dosadašnja dostignuća i dogovore o potrebnim promenama u vezi strateških ciljeva. Dve novoformirane mreže u Makedoniji i Crnoj Gori su imale zadatak da definišu svoje osnovne vrednosti i strateške prioritete kao i da kreiraju misiju i viziju mreže imajući na umu svoje konkretne nacionalne kontekste, ali i važnost javnog zagovaranja koje regionalni projekat stavlja u prvi plan.

Strateško planiranje je pokazalo:

Kod zemalja sa već razvijenim mrežama:

- Da je neophodno osnaživanje mreže kroz širenje i otvaranje za prijem novih članica;

- Da bi nove članice trebale da budu i organizacije koje se bave drugim ciljnim grupama (ženama, osobama sa invaliditetom i mladima). Ženske organizacije su jako značajne kao partneri zbog "feminizacije starenja" – u populaciji je veći broj starijih žena. S druge strane, kada je rizik od diskriminacije i nasilja u pitanju, kod starijih žena postoji problem nedostataka podataka i statistika jer se nasilje nad ženama starijim od 49 godina (kraj reproduktivnog perioda) vrlo retko evidentira. Rad sa mladima je važan sa stanovišta razvijanje međugeneracijske solidarnosti pa treba uključiti i organizacije mladih;
- Da je potrebno stvarati nova partnerstva sa nezavisnim telima i različitim Ministarstvima sa kojima do sada nisu realizovani projekti (na primer pravde, inostranih poslova, unutrašnjih poslova).

Kada su nove mreže u Makedoniji i Crnoj Gori u pitanju neophodno je:

- Graditi partnerstva sa relevantnim Ministarstvima, medijima, institucijama i akademskim sektorom
- Raditi na razmena iskustava sa drugim mrežama kroz studijske posete, što je projektom i planirano.

Srbija

Crveni krst Srbije i mreža HumanaS obeležili su 15. jun, Međunarodni dan borbe protiv nasilja nad starijim osobama po deseti put javnim skupom u svečanoj Sali Crvenog krsta Srbije. U saradnji sa Poverenicom za zaštitu ravnopravnosti i uz podršku Populacionog fonda Ujedinjenih nacija (UNFPA) organizovan je

okrugli sto pod nazivom „Ne zatvarajmo oči: zaustavimo zlostavljanje starijih“.

Okrugli sto bio je posvećen senzibilizaciji javnosti i profesionalaca na temu diskriminacije i nasilja nad starijima uz naglasak na promovisanju nove konvencije Ujedinjenih nacija o pravima starijih. Skupu je prisustvovalo više od sedamdesetsedam zvanica iz javnog, civilnog i međunarodnog sektora, kao i predstavnici medija.

Generalni sekretar Crvenog krsta Srbije Vesna Milenović, otvorila je skup i govorila o sada već desetogodišnjoj tradiciji obeležavanja ovog datuma od strane Crvenog krsta Srbije na čiju je inicijativu ovaj datum u Srbiji i uvršten u kalendar događaja. U njenom izlaganju izneseni su podaci o nasilju nad starijim osobama u Srbiji, uglavnom prikupljeni i obrađeni zahvaljujući kontinuiranoj saradnji između Crvenog krsta Srbije i Poverenice za zaštitu ravnopravnosti i zajednički organizovanim i sprovedenim istraživanjima čiji izveštaji ostaju najrelevantniji publikovani podaci o različitim formama nasilja i zlostavljanja starijih u Srbiji. Poslednje istraživanje studija pod nazivom "Dobro čuvana porodična tajna" u kojoj je učestvovalo 800 starijih osoba pokazala je sledeće rezultate: da 19,8% starijih osoba u Srbiji doživelo neki oblik zlostavljanja tokom trećeg životnog doba, u poslednjih godinu dana nasilje je doživelo 11% starijih, a višestruko zlostavljanje (kombinaciju više tipova zlostavljanja) doživelo je 5,5% starijih.

Skupu je prisustvovao i Aleksandar Vulin, ministar za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja u vladi Srbije. On je potvrdio posvećenost ovog ministarstva daljem radu na suzbijanju i preveniranju nasilja nad starijima, govoreći o potrebi saradnje sa civilnim sektorom i lokalnim zajednicama na ne samo strateškom pristupu rešavanju ovog problema već i na otvaranju porodica prema zajednici i društvu kako bi se onaj najprikriveniji oblik zlostavljanja

starijih – porodični – rešavao zajedničkim naporima. Ministar je najavio novi strateški dokument koji će biti predstavljen vladi Srbije kada bude bila konstituisana kao i sugestiju da se 2017. godina proglasi godinom međugeneracijske solidarnosti.

Predstavnik Poverenika za zaštitu ravnopravnosti, Emila Spasojević osvrnula se na pravne aspekte zaštite starijih i ponovila posvećenost ovog nezavisnog tela u rešavanju pitanja nasilja i pružanju podrške onima koji prijave da su im prava ugrožena.

Marija Raković iz Populacionog fonda Ujedinjenih Nacija je govorila o dugogodišnjoj saradnji sa Crvenim krstom Srbije na temama koje se tiču starijih i o tome da je Srbija vodeća država u regionu u određenim aspektima zaštite prava starijih osoba i pružanja podrške starijima.

Gost okruglog stola bila je i Dr Elisabeth Pittermann iz austrijskog Saveza penzionera koja je govorila o austrijskim iskustvima o borbi protiv nasilja nad starijima govoreći pre svega o institucionalnim formama nasilja i zlostavljanja, i načinima na koje se to u Austriji rešava pravno i operativno.

Nataša Todorović iz Crvenog krsta Srbije je predstavila je sve forme zaštite različitih prava starijih osoba i harmonizaciju te zaštite sa onim što svakoj osobi društvo garantuje kroz zakonodavstvo i međunarodne sporazume i koje bi nova Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima starijih osoba zaštitila. Ova prava formulisana su od strane međunarodne organizacije HelpAge International iz Velike Britanije.

Dr Slavica Golubović iz Gerontološkog centra Beograd govorila je jo podacima vezanim za diskriminaciju i zlostavljanje starijih osoba koje boluju od demencije i institucionalnim, ali i socijalnim aspektima prevencije i zaštite ove nevidljive kategorije starijih.

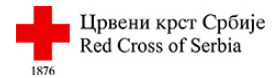

Predstavnici tima za koordinaciju projekta su učestvovali na regionalnoj početnoj konferenciji organizovanoj od strane regionalne TACSO kancelarije krajem juna u Briselu, a za primaoce 16 dugoročnih grantova dodeljenih kroz EuropeAid 151014. Na konferenciji se razgovaralo o temama proisteklim iz prakse tokom implementacije projekata, poput oslobađanja od PDV-a za buduće primaoce mikrograntova i vidljivosti aktivnosti.

Situaciona analiza

Prema podacima popisa iz 2011. godine 17,4% populacije u Srbiji je starije od 65 godina. Udeo starijih od 60 u ukupnom stanovništvu Srbije 2015. godine iznosio je 24,4%, a predviđanja su da će taj broj do 2050. godine dostići 32,3%, što predstavlja brojku koja će biti karakteristična za celu Evropu (HelpAge International, GAWI, 2015).

Vlada Srbije je usvojila Program reformi politike zapošljavanja i socijalne politike u junu 2016. godine kao intergalni deo procesa pristupanja Evropskoj Uniji i njegovoj implementaciji će redovno izveštavati Evropsku Komisiju. U programu postoje eksplicitni ciljevi, mere i aktivnosti usmereni direktno ili indirektno na starije osobe. Cilj 3 sekcije o socijalnom uključivanju bavi se nastavkom procesa deinstitucionalizacije i razvojem vaninstitucionalnih lokalnih kapaciteta za stanovanje uz podršku. Cilj 5 bavi se unapređenjem socijalne zaštite na lokalnom nivou kroz bolji kvalitet usluga, monitoring i

evaluaciju, unapređenje licenciranja pružalaca usluga i davanje podrške vaninstitucionalnim pružaocima usluga sa posebnim naglaskom na terenskom radu (outreach) kako bi se prepoznale i obuhvatile osobe koje su do sada bile lišene usluga. U drugim ciljevima se govori o reformi penzionog sistema, očuvanju i unapređivanju minimalnih standarda življenja za starije, bolje zdravstvene zaštite i bolje zaštite od diskriminacije starijih.

Analiza trenutnog kapaciteta organizacija civilnog društva koje se bave starenjem i starijima pokazuje da većina ispitanih organizacija (sedam članica mreže HumanaS) kao glavni izvor finansiranja navodi projekte. Ima organizacija koje delimično sredstva dobijaju iz nacionalnog budžeta ali ona su poslednjih godina postala sporadična. Davanje licenciranih usluga na lokalnom nivou je relevantna prilika za neke akreditovane organizacije civilnog društva ali opseg aktivnosti koje se mogu pružati je relativno skučen. Sve intervjuisane organizacije svesne su mogućnosti ali i potreba vezanih za javno zagovaranje sa i u ime starijih kao i potrebe da dalje grade sopstvene kapacitete, ali i kapacitete mreže HumanaS kako bi se iskoristio zamah pristupnog procesa Srbije Evropskoj uniji i socijalnih i političkih promena koje ovaj proces nosi. Tu su i prepreke – neke organizacije moraju da radikalno transformišu svoju poslovnu filozofiju, a donosioci odluka i dalje imaju tendenciju da organizacije civilnog društva vide kao prevashodno pružaoce usluga, a ne i kao partnere u kreiranju javnih politika. Ovo ne znači da nema mogućnosti da civilno društvo utiče na kreiranje politika već da njegov uticaj varira i još uvek nema dovoljno standardne prakse za učešće građana i civilnog sektora u procesu kreiranja politika. Očekuje se da će u daljem procesu pristupanja Evropskoj uniji i harmonizaciji zakonodavstva sa akcijem civilni sektor dobiti više mogućnosti za struktuiran dijalog sa kreatorima politika. U međuvremenu, javno zagovaranje u civilnom sektoru će biti

razvijano na svim nivoima, od lokalnog, sve do učešća u globalnim inicijativama.

Strateški plan

Strateško planiranje za HumanaS je bila prilika da se revidiraju misija i vizija mreže kao da se i utemelje novi strateški ciljevi za nastupajući period:

Misija:

HumanaS je mreža OCD koja se zalaže za ostvarivanje ljudskih prava starijih osoba, podržava njihovu veću uključenost i prepoznavanje njihovog doprinosa razvoju društva u Srbiji

Vizija:

Svet u kojem svi stariji ljudi žive zdravo, dostojanstveno, aktivno i bezbedno

Strateške oblasti 2016-2020

1. Povećati uticaj na donosiocce odluka i kreatore politika
 - o Socijalna zaštita
 - o Zdravstvo
 - o Socijalne penzije
 - o Diskriminacija i zlostavljanje /ljudska prava
2. Informativne kampanje javnosti, senzibilizacija javnosti
 - o Pozitivna slika o starijima
 - o Položaj starijih

3. Socijalno uključivanje, participacija starijih u zajednici, celoživotno učenje.

Albanija

Situaciona analiza i analiza kapaciteta civilnog društva za potrebe javnog zagovaranja je urađena i poslužila kao osnova za strateško planiranje.

Na radionici strateškog planiranja se sa svim partnerima, članicama mreže, udruženjima penzionera i drugim organizacijama civilnog društva (uključujući udruženja novinara) kao i predstavnicima Ministarstva socijalnog staranja i Gradske opštine Tirane radilo na strateškom planu kao i uspostavljanju održive strukture mreže.

U julu mesecu članice mreže odlučile su da organizuju sastanke sa predstavnicima Gradske opštine Tirana kako bi se razgovaralo o potencijalnim načinima da se starijima u Tirani obezbedi besplatan javni prevoz (ove godine je cena usluga gradskog prevoza povećana za 25%). Održana su dva sastanka: jedan sa osobom zaduženom za socijalne usluge i drugi sa jednim od zamenika gradonačelnika Tirane. Na sastancima se diskutovalo o prioritetima i pravnim ograničenjima i dogovoreno je da se krene u identifikaciju nekih kategorija ranjivih ili rizičnih grupa starijih osoba (na primer osoba obolelih od dijabetesa, onih sa više hroničnih oboljenja, sa smanjenom mobilnošću itd.) koje će dobiti besplatne karte za korišćenje javnog prevoza. Ovo je prvi korak, a predstavnici Gradske opštine Tirana su se raspitali i o veličini ovih kategorija starijih kako bi mogli da planiraju besplatne karte za prevoz za narednu

godinu. Organizacije civilnog društva će sa svoje strane podeliti podatke koji su značajni za planiranje. Pored Albanske Asocijacije gerontologa i gerijatarata, glavni partner u ovim pregovorima bila je Albanska Asocijacija za integraciju starijih osoba.

Situaciona analiza

Kao i u svih pet država u projektu, situaciona analiza urađena za potrebe MOSHA mreže usredsredila se na postojeći pravni, politički i strateški okvir analizirajući postojeće javne politike relevantne za starenje kao i u nedostatke i planirane razvojne poteze u sklopu procesa pristupanja Evropskoj uniji. Analiziran je takođe i kapacitet organizacija civilnog društva za javno zagovaranje zajedno sa starijima i u ime starijih. Analiza je pokazala rastuće razumevanje fenomena demografskog starenja u Albaniji. Iako se smatra jednom od evropskih država koje su manje pogođene fenomenom demografskog starenja, udeo populacije starije od 65 godina je u Albaniji porastao sa 5% u 1989. godini na 11% u 2011. godini. Očekuje se da će i ubuduće značajne promene u starosnoj strukturi stanovništva slediti trendove fertiliteta i migracija. Po predviđanjima statističkog zavoda, udeo starijih u albanskoj populaciji narašće na 29 % do 2060. godine.

Ujedno je u Albaniji donesena nova Strategija socijalne inkluzije i socijalne zaštite za period

2015-2020, a u skladu sa strategijom socijalne inkluzije Evropske unije. Ova nova strategija postavlja ambiciozne ciljeve u domenu reformi socijalne politike u Albaniji. Ona stavlja i poseban naglasak na treće doba. Njoj ipak i dalje nedostaje detaljan plan akcije kako bi postala operativna. Vizija ove strategije je da će Albanija izgraditi sistem socijalne zaštite starijih osoba koji će uključivati ali se neće ograničavati na smanjenje siromaštva, reformu sistema socijalnih usluga i podršku grupama u riziku od socijalne marginalizacije.

U skorašnje vreme Albanija je počela da prepoznaje važnost socijalne inkluzije svih populacionih grupa, među njima i starijih, kao i kapacitet organizacija civilnog društva da služe kao socijalni katalizator i resurs.

Analiza kapaciteta organizacija civilnog društva koje se bave starenjem i starijima pokazuje da postoji velika potreba u pogledu razvoja kapaciteta i praksi javnog zagovaranja i zastupanja. Postoje velike razlike između organizacija u Albaniji koje se bave zagovaranjem jer veoma mali broj njih stavlja starije osobe u fokus svojih aktivnosti zagovaranja, a one koje to čine nisu prevashodno zagovaračke organizacije i razvijeniji su im kapaciteti koji se tiču davanja usluga. Potrebni su posebno veliki naponi da bi se same starije osobe aktivirale i uključile u zagovaračke aktivnosti. U ovom smislu uloga civilnog društva je veoma važna. S druge strane potrebno je da država kroz uputstva potpuno razjasni ulogu zagovarača u ime starijih. Koristi od javnog zagovaranja za socijano marginalizovane i ugrožene starije osobe u Albaniji su jasne i treba ih promovisati profesionalcima koji pružaju usluge u socijalnoj sferi ali i samim starijima. Treba uspostaviti nacionalne standarde kvaliteta za nezavisne organizacije koje se bave zagovaranjem kako bi se unapredili kvalitet i odgovornost u svim sektorima u Albaniji.

Strateški plan

Mreža MOSHA će ulagati strateške napore u sledeće oblasti:

- Premošćivanje jaza između organizacija starijih osoba, drugih organizacija civilnog društva i predstavnika vlasti. Ovim se svaka od strana može podstaći da prilagodi svoja očekivanja kako bi se pronašli zajednički prioriteti.
- Poboljšanje zastupanja starijih osoba. Pomoć starijima da govore jednim glasom sa zajedničkim prioritetima, umesto da imaju razdvojene, individualne i suprotstavljene agende.
- Obezbeđivanje platforme za promovisanje ideja kroz konstruktivnu debatu.
- Utemeljenje mreže kao važnog izvora informacija za sve zainteresovane strane kroz udruživanje kapaciteta i iskustava članica.
- Pomoć u učenju među članicama mreže MOSHA.
- Pomaganje članicama mreže da identifikuju probleme i slabe tačke, paralelno sa davanjem dobre osnove za razvijanje šire perspektive koja se tiče pitanja starenja u Albaniji.
- Rad na privlačenju i uključivanju drugih partnera i donatora (Ujedinjene nacije itd.).

Bosna i Hercegovina

Situaciona analiza

Situaciona analiza urađena za potrebe Mreže za dostojanstveno starenje se bavila pravnim, političkim i strateškim okvirom u Bosni i Hercegovini, pregledajući relevantna dokumenta, nedostatke u postojećim okvirima i implementaciji kao i inicijative i razvoje koji se očekuju u bliskoj budućnosti. Takođe su procenjeni i kapaciteti organizacija civilnog društva da se uspešno bave javnim zagovaranjem zajedno sa i u ime starijih osoba u Bosni i Hercegovini.

Starije osobe suočavaju se sa najvišim rizikom od siromaštva zbog nedostatka javnih politika koje bi štatile njihova prava – trenutno više od polovine osoba starijih od 65 godina nije pokriveno penzionim sistemom. Odsustvo javnih politika osetljivih na starosnu dob na svim nivoima vlasti, zastareli penzioni sistem i promena porodične strukture u odnosu na predratne porodice su glavni uzroci. Međutim, nedostaju kvalitativna i kvantitativna istraživanja u ovoj oblasti.

Bosansko zakonodavstvo prepoznaje specifične potrebe starije populacije i građeno je sa namerom da se obezbede adekvatne usluge socijalne i zdravstvene zaštite ovoj ciljnoj grupi. Međutim, istovremeno je izgrađeno oko tradicionalnih modela centralizovanog pružanja pomoći, socijalnih transfera i institucionalnih usluga. Veoma je nizak nivo prepoznavanja uloge civilnog društva u ovoj oblasti i većina propisa na svim nivoima identifikuje javne službe kao ekskluzivne davaoce usluga a privatni sektor kao potencijalne saveznike.

Značajna pozitivna inicijativa može se naći u Nacionalnom planu akcije 2010-2014 koji je kreiran kroz saradnju Veća Ministara BiH i Populacionog fonda Ujedinjenih Nacija. Ovaj plan – koji je još uvek čvrsta osnova za razvoj

javnih politika – je između ostalog utemeljen da bi se implementirale odredbe Madridskog plana akcije za starenje (MIPAA) kroz Evropsku regionalnu strategiju implementacije i strategije namenjene starijima. Ključne aktivnosti uključuju: (a) davanje tehničke pomoći kako bi se Regionalna strategija implementacije prilagodila Bosni i Hercegovini i prevela u entitetske strategije za starije osobe i (b) javno zagovaranje sa članovima parlamenta a u vezi Madridskog plana akcije za starenje (MIPAA).

Analiza trenutnog kapaciteta organizacija civilnog društva koje se bave pitanjima starenja i starijih pokazuje da njihova primarna interesovanja leže u oblastima javnog zagovaranja za prava starijih, podrške edukaciji, davanju informacija i savetovanju (stručni saveti, pristup uslugama, davanje upustava, podrška u donošenju odluka), socijalne podrške i pomoći u zadovoljenju primarnih potreba, zdravstvene i medicinske zaštite, socijalne participacije, animacije i kreativnosti (socijalna inkluzija, volontiranje, aktivnosti slobodnog vremena, kreativne laboratorije), podrške nezavisnom življenju (nega, održavanje domaćinstva, hraniteljstvo, življenje, mobilnost), kratkoročne nege i podrške porodici i psihološke pomoći.

Međutim, trenutno aktivni projekti u ovim organizacijama i dalje u prvom planu imaju davanje usluga dok je zagovaranje stavljeno na drugo mesto kao manje značajno. Veoma je ohrabrujuće da sve organizacije koje su prošle ovu analizu uključuju volontere u svoje zagovaračke aktivnosti, a broj volontera varira od jednocifrenog do stotina u zavisnosti od kapaciteta organizacije.

Kapaciteti za monitoring su relativno mali u ovim organizacijama – u ovom trenutku samo jedna (od šest analiziranih) ima redovne mesečne monitoringe, dok tri to rade na godišnjem nivou. Samo dve koriste usluge spoljnih stručnjaka za evaluiranje kvaliteta svojih projektnih aktivnosti.

Finansijska stabilnost i održivost takođe variraju – većina organizacija ima budžet za jednu godinu (samo jedna ga nema) a što je u skladu sa njihovim strateškim planovima. Sve finansiraju svoje aktivnosti iz projekata i/ ili članarine i redovno apliciraju za projektno finansiranje. Sve organizacije se slažu da postoji naglašena potreba za izgradnjom kapaciteta, konkretno u oblastima programskog budžetiranja i Upravljanja projektnim ciklusom (PCM).

Strateški plan

Mreža za dostojanstveno starenje sastala se na radionici za strateško planiranje 18. i 19. jula u Sarajevu. Mreža je uspostavljena 2000. godine i ovo planiranje je poslužilo za analiziranje prethodnog strateškog plana, analizu potreba i mogućnosti članica, stratešku analizu/ procenu situacije u Bosni i Hercegovini i definisanje novih strateških ciljeva.

Pravac I – Institucionalno jačanje mreže

Ciljevi

- Mreža je prepoznatljiva u javnosti (kod donosioca odluka, starijih osoba, mladih, međunarodne zajednice, medija).
- Ima edukovane članice.
- Ostvarena je kvalitetna komunikacija među članicama.
- Kreirani su kvalitetni demografski podaci.
- Izgrađena infrastruktura i politika delovanja Mreže
- Mreža je efektivna u svom radu.
- Mreža radi na zajedničkim projektima i omasovljenju mreže i sa mlađim, kao i sa kvalitetnim kadrovima.

9

Pravac II – Mreža učestvuje u kreiranju politika i smernica za starije osobe

Ciljevi

- Kreiran socijalno-politički okvir za starije osobe.
- Stariji prepoznati kao posebna grupa u strategiji za ljudska prava, zakonu o socijalnoj zaštiti, porodičnom zakonu.
- Mreža je uključena u kreiranje strategije razvoja Bosne i Hercegovine.
- Mreža prati sprovođenje zakona, politika i strategija.
- Učestvuje u zagovaranju za sprovođenje i implementaciji zakona

Pravac III – Podizanje svesti o potrebama i problemima starijih osoba

Ciljevi

- Građani (mladi i stariji), vlast i mediji su upoznati potrebama i problemima starijih osoba u Bosni i Hercegovini
- Institucije aktivno sprovode zakone koji tretiraju ovu problematiku.
- Mreža vrši stalno praćenje implementacije zakona, politika i strategija.

Makedonija

Situaciona analiza

Nakon uspostavljanja mreže Inkluzivam koja okuplja organizacije civilnog društva usredsređene na pitanja starenja i starijih, urađena je situaciona analiza koja se dotakla pravnog, političkog i strateškog okvira u makedoniji, baveći se pre svega relevantnim dokumentima, nedostacima u okvirima i implementaciji kao i inicijativama i razvojem koji se očekuju u bliskoj budućnosti.

Udeo starijih u makedonskoj populaciji je u brzom porastu. Porastao je sa 6,2% koliki je bio 1948. godine na 10,6% u 2002. godini, a u istom periodu je udeo mladih, između 0 i 14 godina života bio u stalnom opadanju: sa 33,2% 1994. godine, na 19,2% 2006. godine i 17,3% 2011. godine, a sa procenom da će nastaviti da pada na 15,4% u 2020. godini i 14,4% u 2030. godini.

Vlada Republike Makedonije je 2010. godine usvojila Nacionalnu strategiju za starije, sa sledećim strateškim ciljevima: povećanje institucionalnih kapaciteta za davanje podrške starijima i usklađivanje sa normama i standardima za otvaranje dnevnih centara za starije kojim bi se njima pružala privremena nega, intergacija starijih u socijalni život kroz davanje usluga stanovanja starijima i unapređenje infrastrukture u ruralnim oblastima, kao i aktivno korišćenje slobodnog vremena.

Drugi važni dokumenti su Nacionalna strategija za smanjenje siromaštva i socijalnu inkluziju 2010-2020, Strategija regionalnog razvoja Republike Makedonije 2009-2019, Nacionalni program za razvoj socijalne zaštite 2011-2022, kao i Strategija za saradnju vlade sa civilnim sektorom 2012-2017.

Analiza kapaciteta organizacija civilnog društva u Makedoniji pokazuje da je većina posla do sada urađenog u vezi starenja bila u domenu pružanja usluga. Iskazan je autentičan entuzijazam među članicama mreže Inkluzivam

u pogledu daljeg razvoja kapaciteta i veština civilnog sektora kako bi se on bavio zagovaranjem sa i u ime starijih osoba. Diskusije o potrebnoj edukaciji i izgradnji kapaciteta su identifikovale nekoliko bitnih tema: procedure za kreiranje i donošenje zakona, kako se razvijaju predlozi za nove javne politike, razvoj alati za javno zagovaranje, pregovaračke veštine i veštije pisanja kratkih izveštaja. Takođe civilni sektor sada bolje razume svoje potrebe u smislu vrste i opsega informacija potrebnih da bi se stariji aktivirali u domenu javnog zagovaranja. U ovom trenutku organizacije civilnog društva nemaju dovoljno informacija o mogućim formama zagovaranja sa i u ime starijih kako bi se doseglo ostvarenje njihovih prava i u vezi onog što je potrebno da bi se unapredio kvalitet njihovih života.

Strateški plan

Novo uspostavljena mreža Inkluzivam je definisala svoju misiju, viziju i strateške ciljeve.

Misija:

Inkluzivam ima misiju da predstavlja starije osobe u svim sferama socijalnog života a što će biti osnova za promovisanje javnih politika aktivnog starenja kao i socijalne inkluzije i društvene integracije starijih.

Vizija:

Inkluzivam je nacionalna, dinamična i fleksibilna mreža sa članicama kojima je potrebna podrška u kreiranju javnih politika za socijalnu inkluziju i aktivno starenje. Inkluzivam je prepoznatljiv akter na polju pružanja nege kao i na polju javnog zagovaranja za starije, a čime doprinosi poboljšanju kvaliteta života u starosti.

Strateški prioriteti:

1. Prioritet: Zagovaranje u procesu kreiranja javnih politika za starije

Ciljevi:

- Aktivno učešće mreže i kreiranju javnih politika za starije
- Povećana svest o mogućnostima za zagovaranje

2. Prioritet: Zagovaranje za razvoj oblika nege prilagođenih starijima

Ciljevi:

- Povećanje broja organizacija koje pružaju kvalitetne vaninstitucionalne usluge starijima

Crna Gora

Situaciona analiza

Crna Gora je druga od zemalja u projektu u kojim pre početka projekta nije bilo mreže organizacija civilnog društva koje se bave starenjem i starijima. Kao što je projektom i predviđeno, vodeći projektni partner u Crnoj Gori, Crveni krst Crne Gore je u saradnji sa nekolicinom organizacija osnovao mrežu Dignitas. Situaciona analiza urađena za potrebe Dignitasa pokazala je demografske trendove slične onima u ostatku regiona: starenje

populacije i relativni nedostatak odgovarajućih javnih politika i propisa kojima bi se odgovorilo na to starenje. Glavni dokument vezan za zaštitu starijih u Crnoj Gori je Strategija za razvoj sistema socijalne zaštite starijih 2013-2017. Široko je prepoznato da ova strategija i njeni godišnji planovi akcije doprinose boljoj socijalnoj zaštiti starijih kroz institucionalna sredstva (domovi za starije na nekoliko lokacija u zemlji) ali i kroz razvoj vaninstitucionalnih kapaciteta i kapaciteta zajednica (poput gerontodomaćica i dnevnih centara za starije).

Strategija takođe raspravlja o finansiranju ovih usluga uviđajući da je trenutni model visoko centralizovan i oslanja se u potpunosti na nacionalni budžet. Inovativne usluge u zajednici koje su razvijene poslednjih godina su uglavnom finansirane kroz projekte – oslanjaju se na donacije – i u veoma su ograničenoj meri podržane kroz lokalne budžete ili donacije date organizacijama civilnog društva. Strategija predviđa veću ulogu opštinskih vlasti u budućem finansiranju ovih aktivnosti i usluga ali ima još mnogo posla da se obavi na definisanju uloge civilnog sektora u ovoj oblasti kao i najefikasnijih načina saradnje između javnog, civilnog i privatnog sektora. Ovo je posebno važno u svetlu istraživanja koje je 2013. godine uradio Alternativni Institut koje pokazuje da 80% svih davalaca socijalnih usluga pripada civilnom sektoru kao i da oni pružaju 80% svih socijalnih usluga (poređenja radi, javne službe pružaju svega 5.6% svih socijalnih usluga).

Donošenje odluka u Crnoj Gori je praktično i dalje u većoj meri centralizovan proces i mali broj građana je zainteresovan da učestvuje u javnim debatama o novim propisima. Neke organizacije civilnog društva su članice radnih grupa koje izrađuju neke propise ali ovo još uvek nije uobičajena praksa. U isto vreme, i same organizacije civilnog društva su donekle inertne u deljenju informacija među sobom i sa odgovarajućim ministarstvima, a vladini izveštaji pominju samo postignuća javnog sektora jer su

ovo aktivnosti finansirane direktno iz nacionalnog budžeta.

Sa pozitivne strane kada se danas razgovara o socijalnoj podršci starijima, ne govori se samo o socijalnim davanjima već i o drugim sistemima koji pojačavaju intergaciju, o podršci i poboljšanjima kvaliteta života starijih u njihovim zajednicama kroz proširenje postojećih programa.

Analiza kapaciteta organizacija civilnog društva koje se bave temom starenja i starijih prikazuje neka zajednička pitanja i daje sugestije za rešavanje zajedničkih problema:

Nizak nivo svesnosti u ciljnoj grupi o postojanju usluga socijalne zaštite je problem. U bliskoj budućnosti treba uložiti napore da se promovišu postojeće usluge i razviju/kreiraju mehanizmi kojim će se informisati starije osobe i lokalne zajednice.

Neophodno je obezbediti jednostavan način za praćenje i analizu kontinuirane implementacije planiranih aktivnosti u sada već sedam godina starom strateškom procesu zaštite starijih – ovo će biti i resurs za efikasnije planiranje budućih strateških aktivnosti.

Strateški plan

Dignitas je prva mreža organizacija civilnog društva posvećena starenju i starijima ikada osnovana u Crnoj Gori.

Strateški ciljevi mreže:

1. Unapređenje socijalne sigurnosti starijih kroz kontinuirano informisanje, edukaciju i direktan rad na terenu.
2. Senzitivizacija javnosti da prepozna i vrednuje prava, potrebe i doprinos starijih svojim zajednicama.
3. Unapređenje socijalnih i zdravstvenih usluga za starije kroz aktivno učestvovanje članica mreže u kreiranju

javnih politika i saradnju sa relevantnim organizacijama i institucijama.

Austrijski Crveni krst

Unapređivanje delovanja u nesrećama i pripreme za vanredne situacije za stariju populaciju

Iako već postoje neka uputstva o posebnim potrebama starijih osoba u vanrednim situacijama, u mnogim državama integracija potreba ove grupe u programe planiranja i delovanja u nesrećama ostaje na nezadovoljavajućem nivou. Stariji ljudi se u ovakvim situacijama suočavaju sa dodatnim rizicima, uključujući izolaciju, nedostatak podrške, umanjenu mobilnost kao i ranjivost što ih sve stavlja u poziciju veće ugroženosti u slučajevima nestanka struje, ekstremnih klimatskih uslova ili poplave.

Cilj projekta PrepAGE (DG ECHO) koji je finansiran od strane Evropske Unije je bio da se utvrdi kako potrebe ugroženijih starijih osoba (na primer onih sa umanjenom pokretljivošću ili potrebama za negom) mogu da budu zadovoljene u vanrednim situacijama i kako same starije osobe mogu da se osposobe da budu resurs u vanrednoj situaciji i pruže podršku jedni drugima kao i osobama drugih generacija.

- U okviru projekta, a u saradnji sa ekspertima sa polja zdravstvenih i socijalnih usluga kao i upravljanja vanrednim situacijama napravljene su preporuke kako da se potrebe i prednosti starijih na najbolji način uklupe u planiranje za vanredne situacije i odgovor na njih.
- Takođe, kreiran je vodič za vežbe u zajednici a koji sažima iskustva sa vežbi rađenih u partnerskim državama i daje praktično znanje i preporuke za organizacije koje takve vežbe organizuju, o tome kako da ih organizuju uzimajući u obzir potrebe i želju za učešćem starijih.

Projektom je koordinirao Austrijski Crveni krst, a partneri na projektu su bili Univerzitet u Insbruku, Bugarski Crveni krst, Hrvatski Crveni krst, Latvijski Crveni krst, kao i Britanski Crveni krst a trajao je od Aprila 2014. godine do Maja 2016. godine.

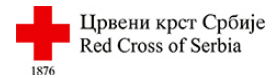
Gostujuća kolumna: Zauzmimo stav protiv ejdžizma prvog oktobra

(preuzeto sa bloga sajta HelpAge International uz dopuštenje autorke)

Autor: Jemma Stovell, Referent za kampanje, HelpAge International

Prvog oktobra ove godine, na Međunarodni dan starijih osoba učesnici kampanja širom planete će delati protiv starosne diskriminacije – ejdžizma. Starije osobe sa raznih strana sveta su nam pričale o ejdžističkim stavovima i diskriminatornom ponašanju sa kojima se susreću svakoga dana. Govore nam da se osećaju poniženo, nevidljivo, neželjeno i bezvredno. Kažu nam da koncept ejdžizma ne postoji.

Jedna od prvih stvari koje smo saznali iz naših razgovora sa starijim aktivistima je da se reč

„ejdžizam“ ne prevodi lako na druge jezike. No, važno je biti svestan da preovlađujuće predrasude i društveni stereotipi smanjuju manevarski prostor starijim osobama da govore o svojim iskustvima tokom starenja i tome kako ih tretiraju zbog njihovih godina.

Starenje zahteva Delovanje (ADA) je platforma za kampanje starijih osoba i ona pomaže da se ustane protiv predrasuda i stereotipa a učesnike kampanja podstiče da se bore za promene javnih politika koje će unaprediti njihove živote. Svake godine starije osobe širom sveta organizuju kampanje i događaje kojima rade na podizanju svesti o pitanjima koja su njima značajna. Ove godine za globalnu ADA kampanju, učesnici nacionalnih kampanja će ukazati kako se ejdžizam manifestuje na različitim delovima planete i kako vodi u diskriminaciju, stereotipe, i zlostavljanje starijih osoba. Smeštanje osoba u stereotipe zbog njihovih godina je neprihvatljivo i mi želimo da ono prestane.

Centralni folus aktivnosti ove godine biće na tome da se učesnici kampanji podstaknu da započnu diskusiju o ejdžizmu i da sa starijima kroz nju porazgovaraju o tome šta ejdžizam za njih znači i kako ga oni osećaju u svojim životima. Nadamo se da će kada jednom počnu da diskutuju o ejdžizmu ljudi početi i da stupaju u akciju protiv diskriminacije zasnovane na starosnoj dobi.

Globalna kampanja za borbu protiv ejdžizma

Naravno, ovo neće biti samo jedan trenutak u kome ćemo ustati protiv ejdžizma. Ovo je samo početak uzbudljive globalne kampanje koja treba da se bori za svet oslobođen ejdžizma.

Starenje stanovništva je demografska realnost na koju mnoge vlade i međunarodne organizacije formulišu svoj odgovor i koncept ejdžizma polako postaje sve bolje shvaćen. Brojne uobičajene negativne pretpostavke i

predrasude o starijim osobama su među najvećim izazovima u razvoju efektnog odgovora na demografsko starenje, kako kaže i uticajna studija o starenju i zdravlju koju je prošle godine objavila Svetska zdravstvena organizacija.

Taj izveštaj opisuje kako „socijalno ukorenjen ejdžizam može postati svoj sopstveni pokretač kroz nuđenje starijim osobama stereotipa o socijalnoj izolaciji, fizičkom i kognitivnom opadanju, nedostatku fizičke aktivnosti i ekonomskom teretu“. Na 69. zasedanju Svetske zdravstvene skupštine prošlog maja donesena je rezolucija iza koje je stalo 17 država-članica Ujedinjenih Nacija a kojom se poziva na globalnu kampanju za borbu protiv ejdžizma.

Ejdžizam je često skriven

HelpAge se, zajedno sa drugim organizacijama sa raznih strana sveta, raduje početku dugoročne kampanje i nada se da ćete nam se pridružiti. U sklopu naših priprema za obeležavanje prvog oktobra, naši globalni partneri sakupljali su svedočenja starijih iz raznih delova planete. Evo šta Tilahun iz Etiopije, član upravnog odbora nacionalne kampanje Starenje Zahteva Delovanje ima da kaže o ejdžizmu:

„U Etiopiji postoje razne poslovice o starijima koje kažu da smo mi bezvredni. Ejdžizam je često skriven i pogađa ljudske živote na najnegativniji način. Mi ne bi trebalo da prihvatamo negativne stvari koje se pričaju o starijima.“

Mi o ejdžizmu pričamo sa samim starijim osobama. Moramo da počnemo da osporavamo stavove kojih ima i među nama samima. Ljudi koji diskriminišu druge osobe zbog njihovih godina na kraju diskriminišu sami sebe. Radujem se što ću videti globalnu kampanju koja će raditi na okončanju ejdžizma.“

Širićemo Tilahunovo svedočanstvo – i svedočanstva drugih naših saradnika – o tome kako se suočio sa diskriminacijom zbog svojih godina. To ćemo između ostalog učiniti i kratkim filmom koji će da prikaže brojne ejdžističke poslovice sa raznih krajeva sveta. Biće tu i raznih drugih materijala koje ćete moći da iskoristite u svojoj kampanji.

Šta vi možete da učinite?

Mi uvek kažemo da je naša mreža ono što nam daje uticaj, legitimitet i snagu. Verujemo da ako radimo zajednički, kao mreža, udružujući snage u borbi protiv ejdžizma, i naši će uspesi biti veći.

U prilogu su predlozi aktivnosti koje možete preduzeti, uključujući savete o tome kako da organizujete [radionice za podizanje svesti](#) ili [radionice za igranje igara uloga](#).

Alatka koja se tiče podizanja svesti služi da demontira socijalne percepcije i predrasude omogućujući učesnicima radionice da sopstvena iskustva podele sa drugima.

Radionice koje se bave igranje igara uloga sa svoje strane omogućuju učesnicima da odigraju različite scenarije u kojima se ejdžizam pojavljuje i da zatim diskutuju o tome kako diskriminacija na osnovu godina utiče na njihove živote. Proučavanje socijalnih pitanja kroz glumu pomaže ljudima da podele svoje priče sa drugima i da pronađu rešenja. Nadamo se da će

vas upustva koja smo pripremili ohrabriti da organizujete sopstvene radionice.

Ključne poruke

- Ejdžizam je svuda oko nas
- Sve starije osobe su različite ali ejdžizam pretpostavlja da je starenje jednako iskustvo za sve
- Moramo ustajati protiv ejdžizma i toga kako starije osobe često bivaju predstavljene u stereotipima zbog svojih godina
- Živimo u svetu u kome su stariji često lišeni svojih prava. Ovo se mora promeniti!
- Promovišimo raznolikost tokom čitavih naših života, uključujući kasniju životnu dob.

Ovaj Bilten nastao je uz pomoć Evropske Unije kroz program POMOĆ CIVILNOM DRUŠTVU I MEDIJIMA 2014.-2015. Za sadržaj Biltena su u potpunosti odgovorni partneri u projektu Inicijativa za socijalno uključivanje starijih osoba i ni na koji način se ne može smatrati da on odražava stavove Evropske Unije.